

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 28 lipca 2017 r.

Pozycja 144

POSTANOWIENIE

z dnia 16 maja 2017 r.

Sygn. akt Ts 254/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Małgorzata Pyziak-Szafnicka,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.O. i M.O. w sprawie zgodności:

art. 156 § 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm.) z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej z 6 grudnia 2016 r. (data nadania) M.O. i M.O. (dalej: skarżący) wystąpili o stwierdzenie, że art. 156 § 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm.; dalej: k.p.k.), w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437) w zakresie, w jakim nie gwarantuje podejrzanemu i jego obrońcy udostępnienia akt postępowania przygotowawczego w części zawierającej treść dowodów uzasadniających zastosowanie innych niż tymczasowe aresztowanie środków zapobiegawczych, jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą. Skarżący są podejrzanymi w sprawie, w której toczy się postępowanie przygotowawcze, prowadzone w Prokuraturze Okręgowej w W. Sprawa ma charakter karnogospodarczy i karnoskarbowy.

Wobec skarżących zastosowano środki zapobiegawcze w postaci: dozoru Policji połączonego z obowiązkiem stawieństwa raz w tygodniu we wskazanej jednostce Policji oraz z zakazem bezpośrednich oraz pośrednich kontaktów z pozostałymi podejrzanymi w sprawie; zakazu opuszczania kraju, połączonego z zatrzymaniem dokumentu uprawniającego do przekraczania granicy; poręczenia majątkowego w kwocie 100 000 zł; zakazu prowadzenia działalności gospodarczej związanej z obrotem paliwami płynnymi; zakazu pełnienia funkcji w spółkach prawa handlowego, których przedmiotem działalności jest obrót paliwami płynnymi.

Obronca skarżących wniósł w toku postępowania przygotowawczego o udostępnienie akt postępowania oraz o umożliwienie wykonania fotokopii z akt sprawy.

Zarządzeniem z czerwca 2016 r. Prokurator Okręgowy w W. odmówił udostępnienia akt i nie wyraził zgody na wykonanie z nich fotokopii. Organ wskazał, że podstawą odmowy jest konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania, które prowadzone jest wobec kilkudziesięciu podmiotów gospodarczych, a w sprawie występuje kilkunastu podejrzanych. Co istotne – w ocenie organu – „na obecnym etapie prokuratura oczekuje na realizację międzynarodowej pomocy prawnej, trwają czynności mające na celu ustalenie składników majątkowych posiadanych przez podmioty uwikłane w przestępczy proceder i nie można wykluczyć dalszych zatrzymań”.

Zażalenie na to zarządzenie złożył obrońca skarżących. Postanowieniem z września 2016 r. Sąd Okręgowy w W. utrzymał zaskarżone zarządzenie w mocy. W uzasadnieniu tego orzeczenia sąd wyjaśnił, że prokurator, działając w granicach swobodnej oceny dowodów, na podstawie całokształtu okoliczności, kierując się wskazanymi w zarządzeniu logicznymi argumentami i przesłankami, podjął prawidłową decyzję procesową, a także uzasadnił ją w sposób należyty, odwołując się do konkretnych okoliczności. Dodatkowo sąd podkreślił, że skarżący chcieliby, aby prokurator uściślił, jakie konkretnie zaplanowane czynności zostałyby zniweczone przez udostępnienie akt. Tymczasem podanie takich informacji zniweczyłoby cel wydanego zarządzenia o odmowie udostępnienia akt postępowania, który przejawia się w zachowaniu określonych kategorii informacji na pewnym etapie jedynie do wiadomości organu procesowego je podejmującego. Ponadto sąd przypomniał, że niektóre z osób podejrzanych przebywających na wolności podejmowały już działania w celu destabilizacji postępowania, polegające na ujawnieniu na stronie internetowej informacji z prowadzonego postępowania przygotowawczego. Ma to tym większe znaczenie, że skarżącym stawiany jest zarzut udziału w zorganizowanej grupie przestępczej i udostępnienie akt może spowodować podejmowanie działań destabilizujących nie tylko przez nich, ale także przez inne osoby wchodzące w skład tej grupy.

Postanowienie Sądu Okręgowego zostało doręczone skarżącym 23 września 2016 r.

Zdaniem skarżących, w sprawie, w związku z którą wniesiono skargę do Trybunału, zakwestionowany przepis naruszył ich prawo do obrony (art. 42 ust. 2 Konstytucji) „w zakresie, w jakim nie gwarantuje podejrzanemu i jego obrońcy udostępnienia akt postępowania przygotowawczego w części zawierającej treść dowodów uzasadniających zastosowanie względem podejrzanego środków zapobiegawczych innych niż tymczasowe aresztowanie”. Ponadto w ocenie skarżących art. 156 § 5 k.p.k. narusza zasadę równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji) „w zakresie, w jakim różnicuje istnienie gwarancji dostępu do akt postępowania przygotowawczego, w zależności od zastosowanego względem podejrzanego środka zapobiegawczego, tj. tymczasowego aresztowania albo pozostałych środków zapobiegawczych”. W opinii skarżących jest to niezgodne z zasadą proporcjonalności *sensu stricto* (art. 31 ust. 3 Konstytucji), stanowi dla podejrzanego dodatkową uciążliwość i nadmiernie ogranicza prawo do obrony. Z kolei naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego skarżący upatrują w tym, że zakwestionowany przepis narusza zasadę sprawiedliwości proceduralnej, którą w postępowaniu przygotowawczym skarżący wywodzą z art. 2 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym stosuje się przepisy tej ustawy.

Skoro postępowanie zainicjowane skargą skarżących nie zostało zakończone do 3 stycznia 2017 r., tj. dnia wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: ustawa o TK), to zarówno wstępne, jak i merytoryczne rozpoznanie tej skargi określają przepisy ustawy o TK.

W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, zakwestionować zgodność z Konstytucją przepisów ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie których sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo obowiązkach określonych w Konstytucji.

Stosownie do zakwestionowanego art. 156 § 5 k.p.k.: „jeżeli nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania lub ochrony ważnego interesu państwa, w toku postępowania przygotowawczego stronom, obrońcom, pełnomocnikom i przedstawicielom ustawowym udostępnia się akta, umożliwia sporządzanie odpisów lub kopii oraz wydaje odpłatnie uwierzytelnione odpisy lub kopie; prawo to przysługuje stronom także po zakończeniu postępowania przygotowawczego. W przedmiocie udostępnienia akt, sporządzenia odpisów lub kopii lub wydania uwierzytelnionych odpisów lub kopii prowadzący postępowanie przygotowawcze wydaje zarządzenie. W wypadku odmowy udostępnienia akt pokrzywdzonemu na jego wniosek należy poinformować go o możliwości udostępnienia mu akt w późniejszym terminie. Z chwilą powiadomienia podejrzanego lub obrońcy o terminie końcowego zaznajomienia z materiałami postępowania przygotowawczego pokrzywdzonemu, jego pełnomocnikowi lub przedstawicielowi ustawowemu nie można odmówić udostępnienia akt, umożliwienia sporządzania odpisów lub kopii oraz wydania odpisów lub kopii. Za zgodą prokuratora akta w toku postępowania przygotowawczego mogą być w wyjątkowych wypadkach udostępnione innym osobom. Prokurator może udostępnić akta w postaci elektronicznej”.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że art. 156 § 5 zdania od drugiego do szóstego k.p.k. nie stanowiły podstawy prawnej postanowienia Sądu Okręgowego z września 2016 r., wskazanego przez skarżących jako ostateczne orzeczenie w sprawie, w związku z którą wnieśli skargę konstytucyjną. Skoro tylko w oparciu o art. 156 § 5 zdanie pierwsze k.p.k. zostało wydane ostateczne rozstrzygnięcie w ich sprawie i w rzeczywistości to z tym przepisem skarżący wiążą naruszenie swoich praw konstytucyjnych, Trybunał Konstytucyjny na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 60 ust. 1 w zw. z art. 61 ust. 4 ustawy o TK odmawia nadania dalszego biegu badanej skardze konstytucyjnej w zakresie dotyczącym art. 156 § 5 zdania od drugiego do szóstego k.p.k.

Niezależnie od powyższego należy zauważyć, że sformułowane w skardze zarzuty dotyczą w istocie pominięcia ustawodawczego. W swoim dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny przyjmował, że nie ma „kompetencji do orzekania o zaniechaniach ustawodawcy polegających na niewydaniu aktu ustawodawczego, choćby obowiązek jego wydania wynikał z norm konstytucyjnych. W przypadku natomiast aktu ustawodawczego wydanego i obowiązującego Trybunał Konstytucyjny ma kompetencję do oceny jego konstytucyjności z tego punktu widzenia, czy w jego przepisach nie brakuje unormowań, bez których, ze względu na naturę objętej aktem regulacji, może on budzić wątpliwości natury konstytucyjnej. Zarzut niekonstytucyjności może więc dotyczyć zarówno tego, co ustawodawca w danym akcie unormował, jak i tego, co w akcie tym pominął, choć postępując zgodnie z Konstytucją, powinien był unormować” (orzeczenie TK z 3 grudnia 1996 r., K. 25/95, OTK ZU nr 6[9] z 1996 r., s. 499; wyrok TK z 6 maja 1998 r., K. 37/97, OTK ZU nr 3 z 1998 r., poz. 33).

Skarżący zarzucają niekonstytucyjność art. 156 § 5 zdanie pierwsze k.p.k. „w zakresie, w jakim nie gwarantuje podejrzanemu i jego obrońcy udostępnienia akt postępowania przygotowawczego w części zawierającej treść dowodów uzasadniających zastosowanie innych niż

tymczasowe aresztowanie środków zapobiegawczych”. W rzeczywistości skarżący upatrują zatem naruszenie swoich praw konstytucyjnych nie w samym art. 156 § 5 zdanie pierwsze k.p.k., ale w normie prawnej zrekonstruowanej na podstawie art. 156 § 5 zdanie pierwsze w związku z niezaskarżonym art. 156 § 5a k.p.k.

W myśl art. 156 § 5a k.p.k., w razie złożenia w toku postępowania przygotowawczego wniosku o zastosowanie albo przedłużenie tymczasowego aresztowania podejrzanemu i jego obrońcy udostępnia się niezwłocznie akta sprawy w części zawierającej treść dowodów dołączonych do wniosku, z wyłączeniem dowodów z zeznań świadków, o których mowa w art. 250 § 2b.

Trybunał stwierdza, że do skarżących, reprezentowanych przez profesjonalnego pełnomocnika, należy prawidłowe określenie przedmiotu zaskarżenia. Skoro została wskazana niepełna norma prawna, a sformułowany zarzut dotyczy pominięcia prawodawczego, Trybunał Konstytucyjny na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 61 ust. 4 pkt 1 ustawy o TK odmawia nadania dalszego biegu badanej skardze konstytucyjnej ze względu na nieuprawdopodobnienie istnienia zarzucanego pominięcia w treści zaskarżonego art. 156 § 5 zdanie pierwsze k.p.k.

Upředzając ocenę wzorców kontroli przywołanych przez skarżących, Trybunał przypomina, że: „Skarga konstytucyjna wedle Konstytucji nie jest skargą »na rozstrzygnięcie«, lecz skargą »na przepis«. Gdy przyczyną zarzucanego naruszenia jest niekonstytucyjne zastosowanie lub zinterpretowanie przepisu zgodnego z Konstytucją – skarga nie służy. To kształtuje w szczególności sposób dowodowe powinności skarżącego: nawet bowiem wykazanie istnienia związku koniecznego (typu *conditio sine qua non*) między zarzucanym naruszeniem wolności (praw) konstytucyjnych a rozstrzygnięciem, które ów skutek spowodowało, nie jest tożsame z dowodem, że przyczyną zarzucanego naruszenia jest niekonstytucyjność samego przepisu będącego prawną podstawą rozstrzygnięcia. Niezbędne jest bowiem wykazanie, że związek ten istnieje między brakiem konstytucyjności przepisu a naruszeniem prawa lub wolności” (wyrok TK z 15 października 2002 r., SK 6/02, OTK ZU nr 5/A/2002, poz. 65).

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego skarżący nie wykazali takiego związku między art. 156 § 5 zdanie pierwsze k.p.k. a zarzucanym naruszeniem art. 42 ust. 2 w zw. z art. 31 ust. 3.

Jak podkreślił Trybunał w uzasadnieniu wyroku z 20 maja 2014 r., sygn. SK 13/13 (OTK ZU nr 5/A/2014, poz. 54), „na organie prowadzącym postępowanie przygotowawcze spoczywa obowiązek uzasadnienia wniosku o zastosowanie środka zapobiegawczego w taki sposób, aby nie doszło do ujawnienia w jego treści dowodów, które powinny być wykorzystane dopiero w postępowaniu toczącym się przed sądem. Sposób ukształtowania art. 156 § 5 k.p.k., określającego sposób wyważenia dwóch kolidujących wartości: skuteczności postępowania przygotowawczego i skuteczności obrony osoby, wobec której zastosowano środek zapobiegawczy, wskazuje na nadmierne ograniczenie prawa do obrony. (...) Dopiero po wskazaniu w ustawie przesłanek odmowy udostępnienia akt postępowania przygotowawczego prokurator będzie mógł odmówić dostępu do akt w sposób niepowodujący nadmiernego ograniczenia prawa do obrony. Decyzja podjęta przez prokuratora powinna przy tym zostać umotywowana przesłankami wskazanymi przez ustawodawcę; wskutek tego możliwa stanie się jej weryfikacja”.

Trybunał Konstytucyjny przypomina, że – co zauważają też sami skarżący – art. 156 § 5 zdanie pierwsze k.p.k. w brzmieniu ustalonym ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 437) określa dwa warunki dostępu do akt w toku postępowania przygotowawczego: pierwszy – „jeżeli nie zachodzi potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania” i drugi – „jeżeli nie zachodzi potrzeba ochrony ważnego interesu państwa”.

Trybunał stwierdza, że skarga dotyczy w istocie stosowania prawa w konkretnej sprawie. Skarżącym odmówiono dostępu do akt postępowania przygotowawczego ze względu na potrzebę zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, co zostało dokładnie uzasadnione przez prokuratora w zarządzeniu z czerwca 2016 r., a następnie – na skutek zażalenia obrońcy skarżących – przez sąd w postanowieniu z września 2016 r. Tymczasem stosowanie prawa, choćby nawet błędne, nie podlega ocenie w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym, który jest „sądem prawa”, a nie „sądem faktów”.

Drugi zarzut postawiony w badanej skardze konstytucyjnej dotyczy naruszenia art. 32 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji.

Trybunał przypomina, że wyrażona w art. 32 ust. 1 Konstytucji zasada równości jest adresowana przede wszystkim do ustawodawcy i wyznacza sposób normowania poszczególnych dziedzin życia publicznego. Wprawdzie Trybunał Konstytucyjny dopuścił możliwość powołania się w skardze konstytucyjnej na jej naruszenie, ale tylko gdy zostanie wskazane konkretne podmiotowe prawo, wolność lub obowiązek o charakterze konstytucyjnym, w zakresie których zasada ta doznała naruszenia, oraz gdy zostanie określony sposób tego naruszenia (zob. postanowienia TK z: 25 listopada 2008 r., Ts 104/07, OTK ZU nr 1/B/2009, poz. 35 oraz 24 października 2001 r., SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225). W rozpatrywanej skardze nie dokonano takiego powiązania.

Nie można również podzielić twierdzeń skarżących, dotyczących tego, że „pomiędzy podejrzanymi, względem których stosuje się tymczasowe aresztowanie, a podejrzanymi, wobec których zastosowano inne (...) środki zapobiegawcze, istnieje wspólna cecha, polegająca na ograniczeniu szeregu praw i wolności tych podmiotów”. Trybunał podkreśla brak istotnej (relevantnej) cechy wspólnej osób podejrzanych, względem których zastosowano najsurowszy środek zapobiegawczy – tymczasowy areszt, a więc pozbawiono ich wolności osobistej – oraz osób podejrzanych, wobec których zastosowano inne nieizolacyjne środki zapobiegawcze.

Trybunał wyjaśnia, że również art. 31 ust. 3 Konstytucji nie wyraża w sposób pełny odrębnych wolności lub praw, a czyni to jedynie w sposób cząstkowy i uzupełniający, ściśle związany z innymi normami konstytucyjnymi. Jak wynika z tytułu podrozdziału, w którym został umiejscowiony, wyraża on zasadę ogólną dotyczącą konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela. Zasada ta dotyczy „ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw”, nie jest więc podstawą odrębnego typu wolności lub prawa. Przepis ten nie formułuje zatem samoistnego prawa podmiotowego o randze konstytucyjnej i zawsze musi być stosowany wspólnie z innymi normami Konstytucji (tak wyrok TK z 29 kwietnia 2003 r., SK 24/02, OTK ZU nr 4/A/2003, poz. 33; por. postanowienie pełnego składu TK z 23 stycznia 2002 r., Ts 105/00, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 60).

Ostatni zarzut sformułowany w skardze, tzn. naruszenie przez zaskarżony przepis konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego i wynikającej z niej zasady sprawiedliwości proceduralnej, jest oczywiście bezzasadny dlatego, że skarżący skorzystali z możliwości kontroli sądowej zarządzenia prokuratora o odmowie dostępu do akt postępowania przygotowawczego w toku tego postępowania. Ponadto, jak podkreślił Trybunał w powołanym wyroku z 20 maja 2014 r. (sygn. SK 13/13) „dopuszczalne jest rozwiązanie, stosownie do którego postępowanie przygotowawcze, inaczej niż postępowanie sądowe, nie jest oparte na zasadzie pełnej jawności akt sprawy. Osiągnięcie celów postępowania przygotowawczego (zob. cz. III, pkt 5.2 uzasadnienia) uzależnione jest między innymi od zachowania w tajemnicy pewnych informacji lub dowodów. Chodzi zatem tylko o to, aby przesłanki odmowy udostępnienia akt postępowania, które uzasadniają postanowienie prokuratora o zastosowaniu dozoru Policji połączonego z zakazem kontaktowania się z określonymi osobami oraz zakazem przebywania w określonych miejscach, zostały określone przez ustawodawcę”.

Biorąc powyższe pod uwagę, Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 ustawy o TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.